

ЩОДО ПИТАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ПІСЛЯ 24 ЛЮТОГО 2022 РОКУ

REGARDING THE ISSUE OF TRANSFORMATION OF MIGRATION PROCESSES IN THE EUROPEAN UNION AFTER FEBRUARY 24, 2022

Бойчук Д.С., к.ю.н.,
доцент кафедри права Європейського союзу,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Острогляд Д.А., студент IV курсу факультету юстиції
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Чернявська Д.С., студентка IV курсу факультету юстиції
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена дослідженню особливостей міграційних потоків у Європейському Союзі впродовж 2022 року, викликаних збройною агресією російської федерації проти України, а також питанням сучасної міграційної проблеми, що існує в країнах ЄС. Наша держава, як і ЄС загалом, переживають наймасштабнішу міграційну кризу з часів Другої світової війни. Небачена кількість вимушених переселенців з України заповнила країни Європи. Авторами проведено аналіз наукових досліджень з означеної теми. Проаналізовано проблеми інтеграції українських біженців у європейську спільноту. Авторами розглянуто дії та позиції лідерів держав-учасниць Європейського Союзу щодо міграційної політики та вирішення проблеми масового напливу мігрантів. У роботі досліджено головні тенденції міграційної політики Європейського Союзу. Розкрито перспективу динаміки міграції як складного і багатоаспектного феномена, спрогнозовано її подальший розвиток як нестабільного соціального явища. Зосереджено увагу на бажанні окремих держав-членів ЄС обмежити стихійний приплив нелегальних мігрантів із третіх країн, оскільки це створює численні соціальні, політичні, економічні, а також культурно-релігійні проблеми для країн ЄС. Адже і сама Європейська спільнота потерпає від труднощів та політичних протиріч, пов'язаних з розбіжностями в рівнях, в першу чергу, економічного розвитку. Авторами статті сформульовано висновки щодо напрямів подолання цієї проблеми, а саме встановлено необхідність одноманітного підходу до врегулювання процесів імміграції. Окрім того за результатами дослідження зроблено висновок про те, що сьогодні ЄС постав перед новою хвилею загроз, викликаних міграційними процесами. На жаль, наразі міграційні тенденції біженців, зокрема і з України, є невтішними для Євросоюзу, оскільки кожного дня більша кількість біженців перетинає європейські кордони у пошуках кращого життя, що у свою чергу створює ризики загрози стабільності та безпеці держав-членів ЄС, чим спричиняє кризові явища в межах співтовариства. Отже, процес подолання «міграційної кризи» в Європейському Союзі є досить важким та довготривалим, зважаючи на непримиренні позиції держав-членів, але він є реальним, варто лише знайти спільну позицію та, що найголовніше, встановити чітку та довгострокову стратегію. Подолання описаних вище негативних наслідків вимушеної міграції можливе лише за умови налагодженої роботи керівних органів Союзу та прийняття відповідних правових актів, спрямованих на запобігання неконтрольованій міграції.

Ключові слова: збройна агресія, Україна, міграція, міграційна політика, Європейський Союз, біженці, мігранти, міграційна криза.

The article is devoted to the study of the peculiarities of migration flows in the European Union during 2022, caused by the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, as well as the issue of the current migration problem existing in the EU countries. Our state, like the EU in general, is experiencing the largest migration crisis since the Second World War. An unprecedented number of forced migrants from Ukraine flooded European countries. The authors conducted an analysis of scientific research on the specified topic. The problems of integration of Ukrainian refugees into the European community are analyzed. The authors considered the actions and positions of the leaders of the member states of the European Union regarding the migration policy and solving the problem of the mass influx of migrants. The main trends of the migration policy of the European Union are investigated in the work. The perspective of the dynamics of migration as a complex and multifaceted phenomenon is revealed, its further development as an unstable social phenomenon is predicted. Attention is focused on the desire of the leading EU member states to limit the spontaneous influx of illegal migrants from third countries, as this creates numerous social, political, economic, as well as cultural and religious problems for the EU countries. After all, the European Community itself suffers from difficulties and political contradictions associated with differences in the levels of economic development. The authors of the article formulated conclusions regarding ways to overcome this problem, namely, the need for a uniform approach to the regulation of immigration processes was established. In addition, based on the results of the study, it was concluded that today the EU is faced with a new wave of threats caused by migration processes. Unfortunately, the current migration trends of refugees, in particular from Ukraine, are disappointing for the European Union, as every day a larger number of refugees cross European borders in search of a better life, which in turn creates risks of threatening the stability and security of EU member states, which causes crisis phenomena within the community. So, the process of overcoming the "migration crisis" in the European Union is quite difficult and long-term, given the irreconcilable position of the member states, but it is real, it is only necessary to find a common position and, most importantly, to establish a clear and long-term strategy. Overcoming the above-described negative of the consequences of forced migration is possible only if the governing bodies of the Union work together and adopt relevant legal acts aimed at preventing uncontrolled migration.

Key words: armed aggression, Ukraine, migration, migration policy, European Union, refugees, migrants, migration crisis.

Після масштабного військового вторгнення країни-агресора російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року не лише наша держава, а і Європейський Союз постав перед проблемою міграції. Слід зазначити, що сьогодні наша держава, як і Європейський Союз (надалі – ЄС, Євросоюз) загалом, переживають наймасштабнішу міграційну кризу з часів Другої світової війни. Небачена кількість вимушених переселенців з України заповнила європейські країни. Так, з 24 лютого 2022 року ЄС «прийняв» близько 7,5 мільйонів біженців з України [1]. Враховуючи те, що описані події розвивались стрімко, керівні органи

Євросоюзу були змушені швидко реагувати на це та, відповідно, розробляти напрямки ліквідації можливих негативних наслідків для ЄС, в тому числі і правового характеру. Втім, ЄС відреагував негайно і продемонстрував дієву солідарність, підтримуючи людей, які потребують допомоги. Це включало безпосередню гуманітарну допомогу, надзвичайний цивільний захист, підтримку на кордоні, а також надання захисту тим, хто рятується від війни.

Оскільки потоки міграційних процесів до Євросоюзу після початку війни в Україні лише збільшуються, співтовариство постає перед новими і новими викликами,

що зачіпають і політичну, і соціальну, і культурну, і, що не менш важливо, економічну сферу [2]. Як ми вже зазначили, процеси управління міграцією сьогодні в ЄС потребують посиленої уваги відповідних органів та структур. Для якісного управління міграційними процесами останнім потрібні інструменти, які дозволять приймати виважені та ґрунтовні рішення. Ситуацію в Європі, спричинену війною росії проти України, доцільно розглядати у комплексі глобальних проблем та викликів сучасного світу та розвитку міжнародної ситуації, геополітичних устремлень провідних країн-суб'єктів [2].

Цікавою в контексті дослідження обраної тематики є точка зору віце-президента Єврокомісії Маргарітис Схінас, який на Всесвітньому економічному форумі в Давосі порівняв поведінку Євросоюзу з роботою пожежників, адже європейська спільнота лише реагує на кризу, коли вона виникає, зазначивши при цьому про те, що для щоб вирішити питання міграції, потрібна чітка система, заснована на правилах. За словами Схінаса, відповідний проект був запропонований ще у вересні 2020 року, але міністри внутрішніх справ країн ЄС зволікають з його розглядом.

«29 березня, коли ми обговорювали міграційну політику, я сказав міністрам внутрішніх справ ЄС: «Вам потрібно ще три роки на обговорення? Добре, не поспішайте, обговорюйте. Але подивіться, що відбувається навколо. Ми вже створюємо найбільшу систему прийому біженців у світі. Це правда. І нам потрібна нормальна, стабільна система, як у всіх у світі»», – зазначив Схінас. Він також наголосив, що саме питання міграції в ЄС потрібно позбавити «токсичності» [3].

У контексті розкриття обраної для дослідження тематики, також вважаємо за доцільне звернути увагу на те, що Схінас описав три рівні потенційної міграційної політики ЄС, які на нашу думку є досить правильними та доцільними.

По-перше, Союзу потрібні чіткі правила зовнішнього руху людей, для цього потрібно тісно співпрацювати з сусідами. По-друге, ЄС потрібна чітка система управління спільними кордонами, тому що «без цього ніяка міграційна політика не є можливою». І по-третє, країни ЄС повинні бути солідарними одна з одною, релевантно розподіляючи міграційне навантаження. Наразі ми можемо спостерігати, що зараз країни Союзу «перестрибують» з рівня на рівень, обираючи те, що їх конкретно цікавить [3].

У багатьох країнах ЄС настрої та політика зараз стають більш критичними щодо міграції [2]. Незважаючи на таку неоднозначну ситуацію, наприклад, Німеччина все ще намагається «змусити» ЄС узгодити відкриту міграційну політику. На національному рівні уряд так званої «світлофорної коаліції» правлячих політичних партій Німеччини йде шляхом лібералізації. Його міграційний пакет передбачає надання посвідок на проживання позивачам на отримання притулку, яким було відмовлено, що дає їм хороші шанси на право залишитися.

Що стосується більш детальної інформації в контексті прийнятих рішень щодо України, то слід зауважити про те, що вперше у своїй історії Європейський Союз ввів у дію Директиву про тимчасовий захист [4], яка запроваджує нормативно-правові положення для допомоги у врегулюванні масового прибуття людей. Водночас Європейська комісія негайно розпочала координацію з країнами ЄС для збору інформації про ситуацію на місцях та запобігання торгівлі людьми.

Так, 4 березня 2022 року Рада ЄС, активувавши Директиву про тимчасовий захист 2001/55/ЄС, що дозволяє особам, які виїхали з України 24 лютого 2022 року або пізніше, перебувати в країнах ЄС, окрім Данії, протягом одного року з можливістю подовження до трьох років, створила можливості для осіб з таким статусом отримувати право на працю, повноцінний доступ до системи охорони здоров'я, освіти та соціальної допомоги [4].

У свою чергу, Данія «не зв'язана» положеннями цієї Директиви ЄС через особливості членства країни у Євро-

пейському Союзу. Проте, 17 березня у Данії ухвалили спеціальний закон [5], положення якого подібні до Директиви ЄС (набув чинності 18 березня 2022 року). Цей закон значно спрощує отримання притулку для біженок з України і покликаний надати їм можливість якнайшвидше почати працювати, навчатися і отримувати соціальну допомогу після приїзду до Данії. Передбачена можливість отримати дозвіл на перебування на два роки з можливістю продовження на один рік.

Проте процес реєстрації в багатьох країнах лише розпочався, процедура та її тривалість відрізняється від країни до країни і в низці країн досі перебуває у процесі усталення. У багатьох країнах процес реєстрації для кожної окремої людини (від подання заявки до отримання тимчасового захисту) також може розтягуватися на тривалий час. Причина у недостатній кількості ресурсів у відповідних органах, аби приймати й обробляти велику кількість заявок. Великою мірою на це впливає попередній досвід конкретної країни щодо прийняття біженок раніше, наявність відповідної інфраструктури та співробітниць, налагоджених механізмів взаємодії між органами влади [6].

Генеральний директорат з питань міграції і внутрішніх справ (DG HOME) координує Платформу солідарності, яка об'єднує країни ЄС, міжнародних партнерів та агенції ЄС для забезпечення імплементації Директиви про тимчасовий захист. План ЄС із забезпечення готовності до міграції та кризових ситуацій залучено до збору важливої інформації, як-от прибуття біженців, щоб належним чином стимулювати заходи реагування з метою управління міграційними процесами [7].

Вважаємо, що сьогодні ефективна міграційна політика Європейського Союзу потребує централізованого, скоординованого та обґрунтованого фактичними даними підходу, який об'єднує зусилля керівництва кожної держави-учасниці та всього суспільства. Погоджуємося з тезами про те, що українські мігранти за кордоном повинні бути включені у всі відповідні заходи, що стосуються врегулювання ситуації із коронавірусною інфекцією COVID-19; необхідно приділити особливу увагу мігрантам, які вразили щодо ризиків потрапляння у ситуації насильства, експлуатації та жорстокого поводження; варто посилити діалог та співпрацю з країнами призначення з метою захисту прав людини та створення добре врегульованих та організованих транспортних коридорів для громадян України; необхідно надавати мігрантам допомогу та захист, починаючи з підготовки до від'їзду та до часу після їх прибуття і повернення [8].

Окрім того, 2 травня 2022 року Європейський Союз спільно з Міжнародною організацією з міграції (МОМ) запустили всеукраїнську комунікаційну кампанію для запобігання торгівлі людьми під час війни [9]. Кампанія, що фінансується ЄС, розповсюджує про основні правила безпеки та ризики торгівлі людьми, про які необхідно знати українцям, які рятуються від російського вторгнення. Протягом травня інформаційні матеріали кампанії у вигляді відеороликів, постерів та інфографіки були розповсюджені в національних медіа, соціальних мережах, а також через зовнішню рекламу.

«Завдяки інформаційним матеріалам кампанії українські громадяни дізнаються про практичні поради щодо безпеки себе та своїх близьких, аби ухвалювати поінформовані рішення в пошуках порятунку від війни», – зазначив Ремі Дюфло, заступник голови Представництва Європейського Союзу в Україні [9].

Сам ЄС стверджує, що повністю солідарний з українським народом перед обличчям неспровокованого та невинного вторгнення росії і продовжує надавати потужну політичну, фінансову та гуманітарну допомогу українцям як і тим, що залишилися вдома, так і тим, що покинули межі України.

У свою чергу, не можемо оминати увагою і точку зору Канцлера Австрії Карл Негамер, який заявив, що питання міграційної політики не має залишатися осто-

ронь на тлі війни в Україні і акцентував увагу на тому, що Європа має бути «дуже обережною», щоб ця неймовірно драматична війна не маскувала багато інших проблем безпеки, серед яких: незаконна міграція, тероризм та організована злочинність [7; 8].

Станом на червень 2022 року лише 18 із 27 країн ЄС погодили механізм добровільного розподілу біженців. Серед противників такої ініціативи були не лише країни Східної Європи, а й Швеція, Данія та Австрія. Проте, все ж таки критично налаштовані країни вимагали, що Європа мусить говорити про те, як захистити європейські кордони від нелегальної імміграції, перш ніж говорити про розподіл мігрантів [10].

Таким чином, проаналізувавши усе вищевикладене, ми можемо зробити висновок про те, що сьогодні ЄС постав перед новою хвилею загроз, викликаних мігра-

ційними процесами. На жаль, наразі міграційні тенденції біженців, зокрема і з України, є невтішними для Євросоюзу, оскільки кожного дня більша більша кількість біженців перетинає європейські кордони у пошуках кращого життя, що у свою чергу створює ризики загрози стабільності та безпеці держав-членів ЄС, чим спричиняє кризові явища в межах співтовариства. Отже, процес подолання «міграційної кризи» в Європейському Союзі є досить важким та довготривалим, зважаючи на непримиренні позиції держав-членів, але він є реальним, варто лише знайти спільну позицію та, що найголовніше, встановити чітку та довгострокову стратегію. Подолання описаних вище негативних наслідків вимушеної міграції можливе лише за умови налагодженої роботи керівних органів Союзу та прийняття відповідних правових актів, спрямованих на запобігання неконтрольованій міграції.

ЛІТЕРАТУРА

1. У ЄС розповіли, скільки біженців прийняли за час повномасштабної війни. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-es-ukrayina-bizhentsi/32000898.html> (дата звернення: 25.10.2022)
2. Примарний курс міграційної політики Німеччини під гаслом «Відкрита Європа». URL: <https://bintel.org.ua/analytics/politics/prymarnyy-kurs-krayin-yevrosoyuzu-na-liberalnu-mihratsiyu/> (дата звернення: 25.10.2022)
3. Війна в Україні нагадала ЄС про необхідність чіткої системи міграції. URL: <https://zn.ua/ukr/WORLD/vijna-v-ukrajini-nahadala-jes-pro-neobkhdnist-chitkoji-sistemi-mihratsiji-vitseprezident-jevrokomisiji.html> (дата звернення: 25.10.2022)
4. Директива про тимчасовий захист 2001/55/ЄС від 20.07.2001 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU01293> (дата звернення: 25.10.2022)
5. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого – 24 березня 2022). URL: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrajini-24-lyutogo-24-bereznja-2022/> (дата звернення: 25.10.2022)
6. У Данії розкритикували уряд за зміну законів. URL: <https://suspilne.media/235136-vladu-danii-kritikuut-za-rasizm-crez-zminidozakonu-spravovani-na-dorotomu-ukrainskim-bizencam/> (дата звернення: 25.10.2022)
7. Врегулювання міграції: Прийом біженців з України. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/migrationmanagement/migration-management-welcoming-refugees-ukraine_uk (дата звернення: 25.10.2022)
8. Аналітична довідка ООН. Міграція до та з України. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/202103/UN%20Policy%20Paper%20on%20In-Out%20Migration_FINAL%20COR%20UKR.pdf (дата звернення: 25.10.2022)
9. Європейський Союз та МОМ запускають всеукраїнську комунікаційну кампанію для запобігання торгівлі людьми в умовах війни. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/yevropeyskyu-soyuz-ta-mom-zapuskayutvseukrayinsku-komunikatsiynu-kampaniyu-dlya-zapobihannya-torhivli-lyudmy-v-umovakh-viynu> (дата звернення: 25.10.2022)
10. Канцлер Австрії попередив про нехтування міграційним питанням під час війни в Україні. URL: <https://www.euointegration.com.ua/news/2022/06/27140486/> (дата звернення: 25.10.2022)